

Воєнні злочини

Умисне вбивство

Обставини збройного конфлікту змінюють підходи до розуміння вбивства. Згідно з міжнародним гуманітарним правом діє *принцип розрізнення*, який визначає, що саме може бути *законною ціллю* нападу.

Військові об'єкти, а також особовий склад збройних сил сторони супротивника (представники будь-яких збройних урядових формувань, які безпосередньо беруть участь у бойових діях) в умовах збройного конфлікту є законною ціллю нападу. З огляду на це **вбивство комбатанта не є порушенням норм МГП**.

В умовах збройного конфлікту воєнний злочин у вигляді умисного вбивства може розглядатися як такий, якщо *вчиняється проти захищених осіб*.

Характеристика порушення МГП:

- учинене *в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним* (може мати місце в умовах міжнародного та неміжнародного збройних конфліктів);
- виконавець спричинив *смерть особи*;
- для правової кваліфікації *не має значення кількість жертв*: може бути одна чи більше осіб;
- *жертвою злочину є захищена особа* відповідно до МГП;
- виконавець *усвідомлював*, що жертва має статус захищеної особи.

Відповідну заборону закріплено в:

(1) статті 50 Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949; (2) статті 51 Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949; (3) статті 130 Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949; (4) статті 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 (щодо збройного конфлікту міжнародного характеру); (5) статті 3 спільній для Конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949 (щодо збройного конфлікту неміжнародного характеру).

Під умисним вбивством у контексті цього порушення розуміється **самовільне позбавлення особи права на життя**.

Поширюється на ті випадки, коли дії *не спрямовані проти законної цілі* в умовах збройного конфлікту. Воєнний злочин у формі умисного вбивства вимагає, *щоби смерть потерпілого була наслідком дії або бездіяльності виконавця, вчиненої з наміром вбити чи з наміром заподіяти тяжкі тілесні ушкодження, які мали б призвести до загибелі особи*.

Незважаючи на те, що положення прав людини визначають право на життя як гарантію, відступ від якої не допускається навіть в умовах збройного конфлікту, що дає змогу розглядати як порушення навіть вбивство комбатанта, *рішення міжнародних трибуналів визнають, що «свавільність» у цьому контексті визначається відповідно до положень МГП, яке спеціально призначене для*

регулювання ведення бойових дій.

Щоби дослідити дії виконавця, які спричинили смерть особи, потрібно проаналізувати два аспекти:

- **actus reus** — **фізична дія**, необхідна для вчинення злочину; стосовно вбивства будь-якої природи цей actus reus, безсумнівно, є спричиненням смерті особи внаслідок дій виконавця;
- **поведінка** обвинуваченого має бути істотною **причиною** смерті жертви.

У контексті дослідження умисного вбивства як воєнного злочину важливо звертати увагу на **зв'язок між вчиненими діями та збройним конфліктом**. За відсутності доведення такого зв'язку діяння має бути кваліфіковане як загальнокримінальне.

Під час доказування порушення МГП у формі умисного вбивства важливо показати, що *жертва мала захищений статус*. Жертвами умисного вбивства в умовах збройного конфлікту можуть бути такі категорії захищених осіб:

- військовополонені;
- особи, які вибули з активної участі у бойових діях (hors de combat);
- цивільні особи.

Окремі порушення МГП можуть спричинити також наслідки у вигляді заподіяння смерті особам, які мають статус захищених згідно з МГП. Наприклад, невибіркові атаки, напади на цивільних осіб і цивільні об'єкти й інші порушення МГП, які можуть спричинити загибель цивільних осіб. У такому випадку *ці порушення мають кваліфікуватися як такі, що поєднані з умисним вбивством*. Проте низка дій може становити самостійний склад воєнного злочину, як-от: позасудові страти, умисні вбивства цивільних осіб.

Доказування умисного вбивства. Норми міжнародного кримінального права та практика міжнародних судів *не вимагають віднайдення тіла жертви* як основного доказу вчинення злочину. Смерть може бути встановлена через *непрямі докази* за умови, що єдиний розумний висновок, який можна зробити за результатами дослідження доказів, полягає у тому, що жертва померла внаслідок дій або бездіяльності виконавця чи однієї або кількох осіб, за яких особа несе командну відповідальність.

Зокрема, такою інформацією можуть бути **відомості щодо:**

- жорстокого поводження, спрямованого проти жертви, яке могло спричинити її смерть;
- моделі жорстокого поводження (методики, які використовувалися, і їхні можливі наслідки);
- зникнення інших жертв;
- збіг або майже збіг часу смерті інших жертв;
- факт, що жертви були присутні в районі, де було здійснено збройний напад;
- коли, де та обставини, за яких востаннє бачили жертву;
- поведінка військових поблизу місця знаходження жертви, а також щодо інших цивільних осіб у відповідний час;
- відсутність контакту з боку жертви з іншими особами, з якими, як очікується, контактувала жертва, наприклад, із її сім'єю.

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)